

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quæstio 1. An veteri lege licuerit odisse inimicos?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

ne necessarium non sit, humilitatis tamen, & mortificationis causa iniuriam feramus. Et hac quidem in re nobiscum consentiunt etiam sectarii, & anabaptistas confutant, ut Pileator in notis.

Ne resistatis malo. vindicta priuata est illicita. Confer Romanor. 12. versic. 19. Non vosmetipsi vlciscentes. & Leuit. 19. versic. 18. Ne vlcisitor. Deuter. 32. versic. 35. Mea est vltio, ait Iehoua. quasi dicat: Non autem tua. Adhuc enim modum ex illo dicto rationi natur Paulus loco modo citato. Ex iisdem verbis cauendus hoc loco error Anabaptistarum: qui statuunt, administrationem iuris Christianis esse illicitam. Itaque iudicia & actiones forenses simpliciter damnant. At, inquam, non attendunt ad mentem Christi. Nihil enim aliud his verbis prohibere voluit Christus, quam vindictam priuatam & iniuriæ acceptæ retaliationem, cum quæ par pari refert, & malum pro malo reddit. Publicam autem vindictam quæ sit per magistratum aperte stabilit Spiritus S. per os Pauli Rom. 13.]

Addendum est etiam publicam vindictam prohiberi quæ cupiditate vlciscendi, ira odioque, non zelo iustitiæ, correctionis, & publicæ tranquillitatis appetitur. Hanc animi præparationem etiam in bellorum tumultibus Augustinus requisit, lib. 22. c. 75. & 76. contra Faustum.

§. 9. Quod vero Faustus contendebat bella Moisis crudelia, vel non iusta à Deo: vel si iusta essent, Deum illum bonum non esse, qui tam crudelia iubet: aut sane eum non esse, qui nunc vetat malo resistere. Augustinus lib. 22. cap. 76. dissoluit. Hæc esse in animi præparatione. Interim cap. 75. illud sanctis non obesse, cum Deo auctore bellum geritur. & cap. 74. Moïsem in illis non fauentem, sed obedientem fuisse. Nec Deus, inquit, qui iubebat ista, seuiebat, sed digna dignis retribuebat, & dignos terrebatur. Narrat vero ex Manichæorum libris seu historiam, seu fabulam, quæ huc pertinet, cap. 79. Ibi tamen legunt Apostolum Thomam, cum esset in quodam nuptiarum conuiuium peregrinus & prorsus incognitus, à quodam ministro palma percussus, imprecatur fuisse homini contumacem seuamque vindictam. Nam cum egressus fuisset ad fontem, vnde aquam conuuantibus ministraret, eum leo irruens interemit, manumque eius, quæ caput Apostoli leui ictu percusserat, à corpore auulsam, secundum verbum eiusdem Apostoli id optante atque imprecantis, tantum intulit mensis, in quibus ipse discumbat apostolus. Quid hoc videri crudelius potest? Verum quia ibi, nisi tamen fallor, hoc etiam scriptum est, quod ei veniam in seculo futuro petuerit, facta est compensatio beneficii maioris: ut & Apostolus quam charus Deo esset, per hunc timorem commendaretur ignotis: & illi post hanc vitam quandoque finendam, in æternum consuleretur. Vtrum illa vera sit, aut conficta narratio, nihil mea nunc interest. Certe enim Manichæi, à quibus illa scriptura, quas Canon ecclesiasticus respuit, tanquam vere atque sincere acceptantur, saltem hinc coguntur fateri, virtutem illam patientiæ, quam docet Dominus, dicens: Si quis te percusserit in maxillam tuam dexteram, præbe illi & sinistram: posse esse in præparatione cordis, etiam si non exhibeatur gestu corporis, & expressione verborum: quandoquidem Apostolus palma percussus, potius Deum rogauit, ut iniurioso homini in futuro seculo parceretur, in presenti autem illa iniuria non multa relinquere, quam vel præbuit serienti alteram partem, aut ut iterum feriret, admonuit. Tenebat certe interius dilectionis affectum, & exterius requirebat correctionis exemplum. Siue hoc verum sit, siue confictum, cur nolunt credere tali animo famulum Dei Moysen idoli fabricatores & adoratores gladio prostrauisse: cum & in eius verbis satis appareat, ita huiusmodi peccato cum veniam deprecatur, ut nisi impetraret, deleri se vellet de libro Dei.

§. 10. Quin & illud optime dictum ab Augusti-

no, lib. 19. contra Faustum c. 25. cum dicitur: Oculum pro oculo; non fomitem, sed limitem esse furoris. Tam vero illud quod antiqua dictum est, Oculum pro oculo, dente pro dente: quomodo contrarium habet quod ait lionem pro Dominus, Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis gredi vetat, percusserit te in maxillam tuam dexteram, præbe illi & alteram, &c. Quandoquidem & illud antiquum ad reprimendas flammæ odiorum, fauentiumque immoderatos animos refranandos, ita præceptum est. Quis enim tantundem facile contentus est reponere vindicta, quantum accepit iniuria? Nonne videmus homines leuiter lesos moliri cadem, sitire sanguinem? vixque inuenire in malis inimici vnde sauiunt? Quis pugno percussus, non aut iudicia concitat in damnationem eius qui percussit, aut si ipse repercutere velit, rotum grauius iustum hominem, si non etiam telo aliquo arrepto, pugni calcibusque sit iniurias contudit? Huic igitur immoderate, ac per hoc iniuste vltio vlciscuntur, lex iustum modum figens poenam talionis instituit: hoc est, ut qualem quisque intulit iniuriam, tale supplicium pendat. Proinde oculum pro oculo, dente pro dente, non fomes, sed limas furoris est: non ut id quod solum erat hinc accendetur, sed ne id quod ardebat, ultra extenderetur. Imposita est enim quadam iusta vindicta, iustque debetur ei, qui fueris passus iniuriam.

VERSUS 43.

Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

Vers. 44. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos:

Vers. 45. Et orate pro persequentibus & calumniantibus vos: ut sitis filii patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

QUESTIO I.

An veteri lege licuerit odisse inimicos?

§. 1. Mandatas Iudæis inimicitias quarundam gentium, vetita fœdera ex scriptura nouimus, ut Deut. 25. Exod. 23. Toties iubentur Chanaanæos occidere, non habitare inter eos. Hinc eo deuenerunt, ut existimarent, odia earum gentium sibi mandata. Et tandem illud: Diliges proximum tuum, restrinxerunt ad eum, qui beneuolus esset: Id enim ex eo constat, quia additur, Et odio habebis inimicum tuum. Quocirca Christus monet, non solos amicos, sed etiam inimicos diligendos. Hoc igitur caritatis præceptum, quod totum genus humanum amore mutuo deuincit, peruersa interpretatione ad sui generis homines, deinde ad amicos restringebant Pharisei. At in lege dilectionis omnis homo habendus est pro proximo. Nam si nos in Turcas & barbaros incidamus, vel bello capti, vel naufragio eieci, homines ab hominibus officia humanitatis exposcimus, quod ergo exhiberi nobis oportet, id præstare aliis debemus. Itaque nec regionis interuallum, nec idiomaticæ diuersitas, nec aliud quicquam efficit, ut non sit homo homini proximus. Imo natura gentes edocet, maxime esse detestabilem inhumanitatem, quæ in peregrinos & hospites fauit.

§. 2. Cum

MANUS CRITICÆ
IN
+ Evangelia
C. VI
18

Bella in
Chanaanæos
Iudæis mā-
data sunt.

Omnis ho-
mo homini
proximus.

Etiam in bello iusto odium est permissum.

§. 2. Cum decernitur bellum in gentem aliquam, imo mandatur bellum internecinum, quale mandatum est Moysi in Madianitas, Chanaanos, aliisque regibus contra eos, qui naturæ iura omnia violant; non tamen odium permissum est. Ratio firma, & ex natura rei ducta est. Inimici enim emendationem, ac felicitatem optare omnes tenentur, non interitum; quia eiusdem sunt consortes natura, & creaturæ Dei. Itaque quem ob facinorosa iudex per omnia, quæ in natura sunt tristitia, excatnificat, non tamen odisse debet, nec iræ suæ & sævitie, sed bono publico, iustitiæque fontium vitam impendere. Amare & eum debet miles, quem occidit, sed dolere, non posse nisi tam acerbo phar-maco desperatum malum tolli. Si enim in bellis, & iudiciis non ratio, & iustitia tantum regnent, sed odio quoque locus detur, nullus erit faciendi finis. Ex-cruciare igitur & occidere hominem sæpe licet, imo aliquando necesse est, odisse, quem tormentis exagitas, gravissimum delictum est: nam & officina hippocratica per amicam medici manum interdum sævit, & pie sciendo amorem approbat, alioqui in lege etiam veteri imperata est inimicorum dilectio. Deut. 25. 19.

Odisse vitia, amare personam oportet.

§. 3. Odium inimici Iudæis permissum putat Augustinus lib. 1. Sermon. in monte c. 21. Quæ permissio non ita intelligenda est, ut sine peccato odisse licitum putemus; nam reuera non est adiaphorum, sed ex se, & natura malum odisse proximum. Vel igitur odium hoc explicandum est, ut sit vitiorum, non personæ, ut docet Augustinus lib. 19. contra Faustum c. 24. Vel sane ut externa signa fuerint, quasi odientium, internus vero affectus diligentis. Nam quod Augustinus sermon. 59. de odio diaboli interpretatur, morale est. Odisse ergo inimicum potes, quia iniquus est, amare quia homo est, oportet. Si ex officio damna inferas, animus sit amicus, ut etiam verbera sint diligentis.

§. 4. Dilectio itaque inimicorum à Deo præcepta est. Nam Christus iubet diligere, ut sumus filii patris nostri qui in cœlis est, non est igitur filius Dei, nisi qui diligit etiam inimicam. Sententia est Aug. Sermon. in monte, in 1. Ioan. tract. 8. in Psalm. 7. & lib. 1. de doctr. Christi c. 22. Quin hoc præceptum esse naturale constat. In Evangelio enim de moribus naturalia non caerimonialia præcepta traduntur, ita 1. 2. q. 108. art. 2. Est sane præceptum maxime naturale, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, & quod vobis vultis facere homines, & vos facite illis. At vero odio esse alteri nemo desiderat, nec licitum est alienum odium appetere.

QVÆSTIO II.

An Theologi Scholastici doceant inimicorum dilectionem non esse præceptam?

Immanis, in doctores.

§. 1. Caluin. lib. 2. c. 8. §. 36. [Quapropter pestilentissima vel ignorantia vel malicia fuit, quod Scholastici ex præceptis de non appetenda vindicta, de diligendis inimicis, quæ & omnibus olim Iudæis tradita fuerunt, & tum omnibus in commune Christianis tradebantur, consilia fecerunt, quibus parere, vel non parere liberum esset. Eorum autem necessariam obedientiam ad monachos relegarunt: qui vel hoc vno simplicibus Christi anis essent iustiores, quod ultro se seruandis consiliis obstringerent. Et rationem assignant cur ea non recipiant pro legibus: Quod onerosa nimium & graua videantur, Christianis præsertim qui sub lege gratia. Itane Legem Dei æternam de diligendo proximo refugere audent? An tale in aliqua Leg. pagina discrimen extat: ac non magis passim illis occurrunt mandata quæ inimicorum dilectionem à nobis seuerissime exigant? Quale enim

est istud, quod esurientem iubemus inimicum pascere? cuius boues & asinos errantes in viam dirigere, aut oneribus succumbentes subleuare? Belluine in eius gratiam beneficiemus, nulla in ipsum beneuolentia. Quid? An non æternum est verbum Domini, *Mihi vindictam, & ego rependam?* Quod alibi quoque explicatius habetur, *Non quaras ultionem, nec memor eris iniurie civium tuorum.* Aut hæc obliterent ex lege, aut Dominum legislatorem fuisse agnoscant, non consiliarium fuisse mentiantur.

§. 57. Et quid quæso, hæc sibi volunt, quæ ausi sunt insulso glossemate illudere? *Diligite inimicos vestros: benefacite eis qui oderunt vos: orate pro persequentibus vos: benedicite eis qui vos execrantur: ut sitis filii Patris vestri qui est in cœlis.* Quis non hic cum Chrylostomo ratiocinetur, ex tam necessaria causa probe constare, non esse exhortationes, sed præceptiones? Quid nobis amplius restat, ubi expungimur è numero filiorum Dei? At secundum eos filii Patris cœlestis erunt soli monachi, soli Deum Patrem audebunt invocare.]

Et com. in hunc locum: difficultatem huius præcepti ait fuisse, causam monachis, ut negarent præceptum esse. [Hæc quidem Monachis & similibus fabulis causa fuit, ut fingerent hæc fuisse Christi consilia, non præcepta, quod hominum vitibus metiebantur, quid Deo & legi ipsius debeant. Intem vero non puduit Monachos perfectionem sibi arrogare, quod seruandis consiliis ultro se obstringerent. Quam fideliter præstent quod titulo tenus usurpant, nunc dicere omitto. Quam vero de consiliis præceptorum sit insulsumque commentum, primo inde patet, quia non sine Christi iniuria dicitur fuisse ipsi in discipulis, non pro imperio mandasse quod rectum erat. Deinde plus quam insulsum est libera facere charitatis officia quæ ex lege pendunt. Tertio, dicendi verbum quod denunciare vel præcipere hoc loco significat, perperam pro consilium exponitur. Postremo diserte sancti quod necessario præstandum est, nullo negotio ex Christi verbis probatur, dum addit continuo post.]

Quam iuste Scholasticos ille accuset videamus.

§. 4. D. Th. 2. 2. q. 25. 8. Inimicos diligendos ait, Theologus quia Dominus dicit: *diligite inimicos vestros.* Non tamen diligendos, ut sunt inimici, hoc est, non est eorum inimicitia diligenda, hoc enim malum est. Diligendos quoad naturam in vniuersali, nec enim eum qui Deum & proximum diligit, posse excludere inimicum.

[Tertio, inquit, potest considerari, dilectio inimicorum in speciali moueatur motu dilectionis ad inimicum. Et istud non est de necessitate charitatis absolute: quia nec etiam moueri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter est de necessitate charitatis, quia hoc esset impossibile. Est tamen de necessitate charitatis secundum præparationem animi, ut scilicet homo habeat animum paratum ad hoc, quod in singulari inimicum diligeret, si necessitas occurreret: sed quod absque articulo necessitatis homo etiam hoc actu impleat, ut diligit inimicum propter Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis.]

Ita & 3. dist. 30. a. 1. & opus. 4. c. 8. addo Caietanum, aliosque Scholasticos eos omnes, ne vno quidem Deo excepto. Quo um concordans sententia est, Inimici inimicitiam, utpote rem malam non diligendam, inimicorum ita amandum, ut nunquam od. o habeatur, siue quoad naturalia dona, siue supernaturalia, siue personam. Immo ne demones quidem ut naturæ quædam sunt, & res Dei, in quibus eius potentia & iustitia refulget odio habendos. Non esse tamen opus ut speciali caritatis motu in illos feramur: nam id ne quidem